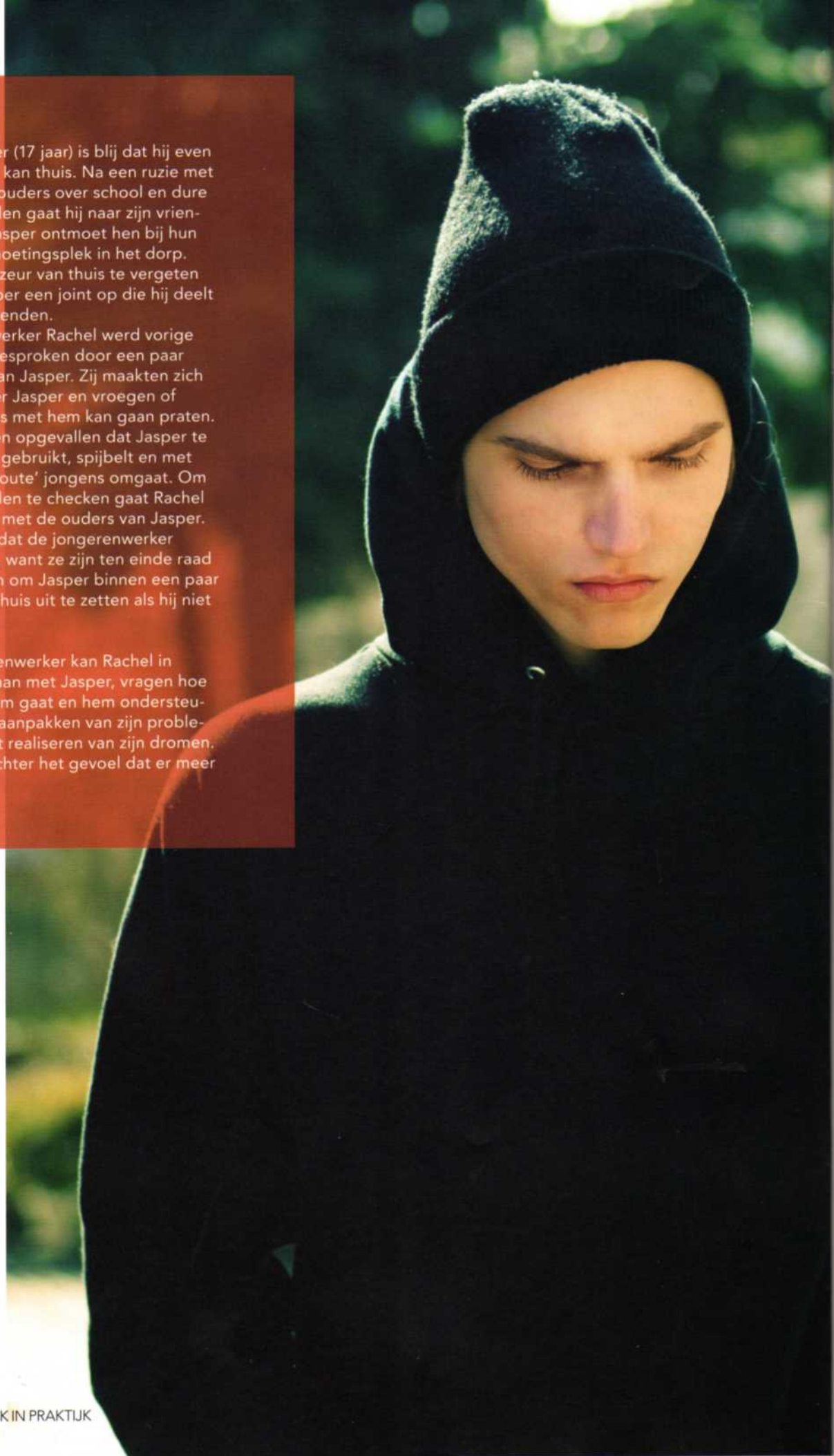

Jasper (17 jaar) is blij dat hij even weg kan thuis. Na een ruzie met zijn ouders over school en dure spullen gaat hij naar zijn vrienden toe. Jasper ontmoet hen bij hun vaste ontmoetingsplek in het dorp. Om het gezeur van thuis te vergeten steekt Jasper een joint op die hij deelt met zijn vrienden.

Jongerenwerker Rachel werd vorige week aangesproken door een paar vrienden van Jasper. Zij maakten zich zorgen over Jasper en vroegen of Rachel eens met hem kan gaan praten. Het was hen opgevallen dat Jasper te veel drugs gebruikt, spijbelt en met een paar 'foute' jongens omgaat. Om deze signalen te checken gaat Rachel in gesprek met de ouders van Jasper. Zij zijn blij dat de jongerenwerker langskomt, want ze zijn ten einde raad en van plan om Jasper binnen een paar weken het huis uit te zetten als hij niet verandert.

Wat nu?

Als jongerenwerker kan Rachel in gesprek gaan met Jasper, vragen hoe het met hem gaat en hem ondersteunen in het aanpakken van zijn problemen en het realiseren van zijn dromen. Zij heeft echter het gevoel dat er meer nodig is.

NON MIS BARE schakel

HET BELANG VAN
JONGERENWERK
BINNEN DE JEUGD-
HULPVERLENING

door **Dagmar Alders**
en **Judith Metz**

Sinds de invoering van Bureau Jeugdzorg in 1994 worstelt de overheid met de vormgeving van de samenhang in de jeugdinfrastuctuur. Achtereenvolgens passeren verschillende vergelijkbare instanties de revue: Bureau Jeugdzorg, Operatie Jong, Centra voor Jeugd en Gezin (CJG) en Verwijs Index Risicjongeren (VIR). Op dit moment zijn gemeenten druk met de voorbereiding van de transitie van de Jeugdzorg. In sommige plaatsen is dit aanleiding tot een grondige herinrichting van de jeugdketen

terwijl andere gemeenten ervoor kiezen om het model van het CJG te handhaven. Hoewel veel nog in de planfase verkeert en de concrete invulling per gemeente kan verschillen, is de inzet integrale samenwerking gericht op één plan per huishouden met aandacht voor de individuele leden. In deze beweging is er één constante: ook als het jongerenwerk onderdeel is van de samenwerking, is niet duidelijk welke bijdrage het kan leveren aan de gezamenlijke zorg voor de jeugd. Jasper is een jongere die een positieve relatie heeft met het

Jongeren-
werk en CJG
hebben veel

GE- MEEN- SCHAP- PELIJK

jongerenwerk, maar behoefte heeft aan ondersteuning vanuit school en de jeugdhulpverlening. Door zijn gedrag is hij echter in beeld bij Bureau Leerplicht en de politie. Het CJG en opvolgers daarvan hebben als inzet het verbeteren van de samenwerking binnen de hele jeugdinfrastructuur. Tot nu toe heeft het jongerenwerk hierin geen of een onduidelijke positie. Welke bijdrage levert het jongerenwerk aan het CJG? Wat zijn de overeenkomsten en verschillen tussen jongerenwerk en het CJG? Waar overlappen deze twee schijven en op welke manieren kunnen CJG en jongerenwerkers elkaar versterken?

CJG en jongerenwerk vergeleken

Sinds 2011 is er in elke gemeente

ten minste één CJG. Kinderen en jongeren tot 23 jaar en hun ouders of opvoeders kunnen hier terecht met vragen over opgroeien en opvoeden. Daarnaast zorgt het CJG als netwerkorganisatie voor afstemming van hulp op lokaal niveau. De basisstructuur van het CJG is door de landelijke overheid vormgegeven, daarbinnen hebben gemeenten de mogelijkheid voor een eigen invulling. Het CJG heeft als doel het bevorderen van de gezondheid, opvoeding en ontwikkeling van jeugdigen. Het CJG heeft vier kerntaken.

- 1 Signaleren, analyseren en indien nodig gespecialiseerde hulp inschakelen
- 2 Ondersteuning en dienstverlening bieden, zoals voorlichting, advies/consultatie, informatie en hulp
- 3 Integrale zorg organiseren
- 4 Monitoren, screenen en vaccineren

Het jongerenwerk is een basisvoorziening, primair bedoeld voor jongeren uit de lagere sociaaleconomische klassen en kwetsbare jongeren. Het onderscheidt zich van Jeugdzorg, school en ouders of opvoeders doordat hulpverleners een rol spelen in de vrije tijd van jongeren en werken vanuit hun leefwereld. Het jongerenwerk kan jongeren daardoor experimenteerterruimte bieden en werken vanuit hun eigen motivatie en verantwoordelijkheid. Hierdoor

vormt het een laagdrempelige leeromgeving waar jongeren relatief veel van zichzelf laten zien en omgekeerd durven te vragen om informatie, advies en hulp (Metz, 2013).

Net als het CJG heeft het jongerenwerk als taak om jeugdigen te ondersteunen in hun ontwikkeling, met als toevoeging: 'gericht op volwassen worden in de samenleving' (Metz, 2011).

Jongerenwerk behelst:

- 1 Ontmoeting en participatie
- 2 Dienstverlening en educatie
- 3 Netwerkontwikkeling en belangenbehartiging (Van Ginckel, Veenbaas & Noorda, 2006)

Daarnaast zijn er (accent)verschillen tussen het CJG en het jongerenwerk. Het CJG richt zich op de leeftijdsgroep van 9 maanden tot 18 of 23 jaar (afhankelijk van de betrokken organisaties). De doelgroep van het jongerenwerk betreft jongeren van 9 tot en met 23 jaar. In tegenstelling tot het CJG is het jongerenwerk primair ontwikkelingsgericht. Dit betekent dat het zich in hoofdzaak bezighoudt met talentontwikkeling van jongeren. De nadruk ligt op identiteitsontwikkeling en het ontdekken en leren gebruiken van de eigen kracht. Meer dan het CJG is het jongerenwerk gericht op het creëren van productieve verbindingen tussen jongeren en de sociale en maatschappelijke instituties zoals de buurt, sportclubs, school en hulpverlening. Ten slotte heeft het CJG een verantwoordelijkheid in de jeugdgezondheidszorg, zoals bezoeken aan de schoolarts of vaccinatieprogramma's. Het jongerenwerk doet niets op dit terrein. De figuur op pagina 21 vat dit samen.

JONGERENWERK:

- Talentontwikkeling
- Ontmoeting
- Versterken binding samenleving

OVERLAP

Versterken eigen kracht via:

- Voorlichting, info en advies
- Signaleren en doorverwijzen
- Integrale zorg

CJG:

- Hulpverlening
- Jeugdgezondheidszorg

afspraken gemaakt met Jasper. In de maanden die volgen houdt Rachel nauw contact met Jasper en zijn ouders. Zodra het mis dreigt te gaan komt Rachel in beeld. Ze weet Jasper te vinden op straat of via zijn vrienden. Daar waar de ouders geen grip meer op Jasper hebben, weet

Rachel hem wel aan zijn afspraken te houden.

Uit de figuur linksboven blijkt dat jongerenwerk en CJG veel gemeenschappelijk hebben. Om te achterhalen of het jongerenwerk daadwerkelijk een bijdrage kan leveren aan het CJG of andere samenwerkingsverbanden in de jeugdinfrastructuur wordt per collectieve kerntaak uitgewerkt of en welke bijdrage het jongerenwerk daaraan kan leveren, en wat dat van het jongerenwerk vraagt.

Kerntaak 1: Signaleren en doorleiden

Het jongerenwerk is goed in het signaleren en doorleiden. Doordat zij werkt in en vanuit de leefwereld van jongeren, is zij goed in het bereiken van jongeren. Ook – of juist – jongeren die voor andere instanties moeilijk te bereiken zijn. Door haar positionering in de vrije tijd (en het ontbreken van doorzettingsmacht) vormt het jongerenwerk voor jongeren een laagdrempelige omgeving waar zij relatief veel van zichzelf laten zien en durven vragen. Vanuit de vele signalen en (hulp)vragen kan het jongerenwerk verbindingen

leggen tussen jongeren, de sociale omgeving en de maatschappelijke instanties. Het jongerenwerk handelt in het belang van de jongere en is daarbij gericht op de lange termijn en een realistisch toekomstperspectief. In het voorbeeld van Jasper is het de jongerenwerker die de signalen ontvangt, contact zoekt met ouders en CJG en voor Jasper passende hulp zoekt.

Zij heeft hierin de rol van vertrouwenspersoon en intermediair tussen jongere(n) en informele netwerken en maatschappelijke instituties. Hiervoor is het nodig dat jongerenwerkers een open houding hebben, signalen kunnen herkennen, ontwikkelingen kunnen monitoren en registreren, kennis hebben van de sociale kaart, vasthoudend zijn en over doorzettingsvermogen beschikken. In de casus van Jasper is te zien dat de jongerenwerker Rachel de zorgsignalen over hem vroegtijdig kan oppakken en snel verbindingen legt met ouders en andere instanties. Dit voorkwam verergering van zijn problemen.

Kerntaak 2: Ondersteuning en dienstverlening

Sinds de omkering van de pedagogische verhouding in de jaren zeventig is informatie en advies een van de basistaken van het jongerenwerk. Immers, om zelf verantwoordelijkheid te dragen voor het eigen leven moeten jongeren wel over de relevante informatie kunnen beschikken. Op straat, tijdens of na afloop van activiteiten bieden de jongerenwerkers aan jongeren en hun opvoeders een luisterend oor of geven zij individueel advies. Zij organiseren groepsvoorlichting die jongeren (en opvoeders)

De jongerenwerkorganisatie waar Rachel in dienst is, maakt onderdeel uit van het CJG. Zij vraagt zich af of de aanpak 'Eén gezin, één plan' voor Jasper misschien uitkomst biedt. Rachel gaat het gesprek met hem aan. In eerste instantie wil Jasper er niets van weten, want er is volgens hem niks aan de hand. Als blijkt dat hij anders het huis wordt uitgezet, beseft hij dat hij geen keus heeft. Desgevraagd grijpen de ouders van Jasper de geboden hulp met twee handen aan. Rachel brengt het verhaal van Jasper in bij het casuoverleg van het CJG. Besloten wordt tot een gesprek met Jasper, zijn ouders en de professionals van de andere instanties. Jasper en zijn ouders vragen Rachel om als zorgcoördinator op te treden.

In een gesprek waarbij het gezin aan tafel zit met de leerplichtambtenaar, de jeugdreclassering en de jongerenwerker, worden er werkbare

Transitie

DAGMAR ALDERS EN
JUDITH METZ

werkelijk bereiken door middel van filmavonden, debat of theater. Onder de noemer Individuele Begeleiding biedt het jongerenwerk steeds vaker structurele begeleiding (coaching) aan jongeren met lichte hulpvragen. Ten slotte adviseren jongerenwerkers kernpartners en gemeenten over trends en ontwikkelingen onder jongeren in hun buurt. In het voorbeeld van Jasper biedt de jongerenwerker Individuele Begeleiding bij het doorbreken van zijn gedrag en het vinden van een passend toekomstperspectief. Zij heeft hierin de rol van adviseur en coach. Om deze rollen goed te kunnen vervullen is het van belang dat jongerenwerkers beschikken over de volgende vaardigheden: didactische en pedagogische vaardigheden, voldoende kennis van jeugdcultuur, gesprekstechnieken (motiveren, helder communiceren), methodisch en planmatig werken.

Kerntaak 3: Integrale (zorg)aanpak

Jongerenwerk werkt integraal. Het is gericht op het versterken van de persoonlijke, sociale en maatschappelijke ontwikkeling tot volwaardig mens-zijn. Zodra specialistische ondersteuning nodig is, leidt zij voor de benodigde hulp door, zonder het contact met de jongere te verbreken. De bijdrage van het jongerenwerk aan de uitvoering van de integrale zorg vanuit het CJG kan daarmee variëren tussen informatie delen in de jeugdketen, adviseren over het plan van aanpak, een bijdrage leveren aan de uitvoering van de aanpak door bijvoorbeeld een van de gezinsleden door te leiden naar vrijetijdsbesteding of tot het voeren van de zorgcoördinatie. Specifiek voor het jonge-

renwerk is dat hulpverleners kunnen optreden als woordvoerder en vertaler van en voor de jongeren. De jongerenwerker kan niet alleen als coördinator optreden, maar ook als expert op het gebied van jongeren, jeugdcultuur en groepsaanpak. In het gezin van Jasper trad de jongerenwerker op als zorgcoördinator. Hieruit bleek het vertrouwen dat het gezin had in de jongerenwerker. Zij was hierdoor de spil die alle partijen bij elkaar bracht, zorgde dat de neuzen dezelfde kant op kwamen te staan en toezag op het nakomen van de afspraken. Om op te kunnen treden als coördinator, expert en ambassadeur van jongeren en het jongerenwerk is het nodig dat de jongerenwerker beschikt over de volgende vaardigheden: delegeren en loslaten, netwerk beheren, grenzen stellen en onderbouwen en debatteren.

Schakel

Wat leert dit nu over de bijdrage van het jongerenwerk aan het CJG en andere vormen van samenwerking in de integrale zorg voor de jeugd? Jongerenwerk en CJG hebben voor een groot deel een vergelijkbare opdracht, namelijk bijdragen aan het positief opgroeien van jeugdigen. Dit betekent dat er niets is dat de samenwerking tussen jongerenwerk en CJG in de weg staat.

Vraag is nu of het jongerenwerk een specifieke bijdrage kan leveren aan het CJG of dat het meer voor de hand ligt dat de andere samenwerkingspartners in het CJG de taken van het jongerenwerk overnemen. Nadere beschouwing van de mogelijke bijdrage(n) van het jongerenwerk aan drie van de vier kerntaken wijst uit dat het

jongerenwerk een toegevoegde waarde heeft. Anders dan andere professionals of opvoeders (ouders, school) werkt de jongerenwerker in de leefwereld en de vrije tijd van jongeren. Hierdoor bereiken jongerenwerkers ook de jongeren die andere professionals maar met moeite bereiken. De doelgroep van het jongerenwerk is breder dan die van de meeste kernpartners. Jongerenwerk stopt niet bij 18 jaar, maar gaat door tot en met 23 jaar. Met haar ontwikkelingsgerichtheid is het jongerenwerk bovendien een goede aanvulling op de preventie en probleemgerichtheid van de Jeugdzorg.

De bijdrage die het jongerenwerk aan het CJG kan leveren is het bereiken van jongeren, vroegtijdig signaleren, informatie en advies, voorlichting, individuele begeleiding, versterken van de binding aan de samenleving, belangenbehartiging van jongeren, advies aan partners en deelnemen aan de integrale zorgaanpak. In al deze bijdragen werkt het jongerenwerk als een schakel tussen jongere(n) enerzijds en ouders, de sociale omgeving en de maatschappelijke instanties anderzijds.

Het CJG levert vervolgens ook een bijdrage aan het jongerenwerk. Informatie delen helpt jongerenwerkers om hun beeld van de jongeren te completeren. Expertise van samenwerkingspartners kan het jongerenwerk helpen in de omgang met specifieke groepen jongeren of problemen zoals LVB en schulden. De korte lijnen zorgen er vervolgens voor dat het jongerenwerk de jongeren soepel kan doorleiden, en dus makkelijker gemotiveerd kan houden. Meer structureel draagt het bij aan het creëren van een steunende omgeving voor jongeren. Ten

slotte wordt het bereik van het jongerenwerk vergroot, ouders en docenten weten bijvoorbeeld de jongerenwerker gemakkelijker te vinden via het CJG.

Perspectief

In de nabije toekomst zullen jeugdigen en hun opvoeders ondersteuningsbehoeften en problemen vaker dan nu samen met hun netwerk moeten opvangen. Voor het CJG betekent dit enerzijds dat zij hulpvragers meer zal gaan helpen om dingen zelf te doen en anderzijds dat zij intensiever zal gaan samenwerken met informele netwerken. Investeren in de talentontwikkeling van jongeren is dan hard nodig. Het draagt bij aan het ontwikkelen van weerbaarheid enerzijds en bewustzijn van specifieke eigen kwaliteiten (en beperkingen) anderzijds. Beide zijn hard nodig om het groeiende beroep op de eigen kracht mogelijk te maken. Echter, de focus van de jeugdinfrastructuur is de afgelopen jaren steeds meer komen te liggen op het preventief 'afvangen' van jeugd voor de hulpverlening. Zo vroeg mogelijk signaleren en hierop inspelen kan namelijk zwaardere hulpverlening voorkomen (Hilhorst & Zonneveld, 2013). Door deze ontwikkeling wordt er steeds minder aandacht besteed aan het versterken van de pedagogische *civil society* en talentontwikkeling. Dit is begrijpelijk, maar dat moet in de toekomst veranderen. Sterkere eigen kracht en netwerken rondom jongeren en hun opvoeders voorkomt duurdere vormen van hulpverlening. Op deze punten kan de jeugdinfrastructuur leren van het jongerenwerk. ★

Nu, zes maanden later gaat het een stuk beter met Jasper. Om los te komen van de negatieve spiraal waarin hij zich bevond, is hij twaalf weken naar het buitenland gegaan om te werken. Dit heeft hem enorm goed gedaan. Hij is inmiddels aan een studie begonnen, heeft een bijbaantje gevonden en is weer gaan sporten. Op dit moment heeft Jasper geen contact meer met zijn 'foute' vrienden. Zijn echte vrienden ziet hij nog regelmatig bij de ontmoetingsplek in het dorp, waar ook de jongerenwerker zich regelmatig laat zien.

DR. JUDITH METZ studeerde Vrouwenstudies Algemene Sociale Wetenschappen aan de Radboud Universiteit en promoveerde bij de Universiteit van Humanistiek op een proefschrift over de vrijwilligersondersteuning van de vereniging Humanitas (2006). Sinds 2010 geeft zij leiding aan Youth Spot, het onderzoek- en praktijkcentrum voor jongerenwerk in Amsterdam. In 2012 is Metz benoemd tot Lector Youth Spot - Jongerenwerk in de Grote Stad.

DAGMAR ALDERS MSW studeerde Culturele en Maatschappelijke Vorming aan de Hogeschool van Amsterdam. Daarna ging zij aan de slag binnen het welzijnswerk in verschillende functies als coördinator vrijwilligerswerk, sociaal cultureel werker en jongerenwerker. In 2011 begon ze aan de studie Master Social Work van de Hogeschool van Amsterdam, die ze succesvol afrondde in juni 2013 met haar scriptie *De onmisbare schakel*. Momenteel werkt ze als jongerenwerker en -coach voor Stichting welzijnsbevordering Kern8 in de gemeente Hollands Kroon en voor Stichting de Wering in de gemeente Opmeer.

LITERATUUR

- Ginkel, F. van, Veenbaas, R., & Noorda, J. (2006). *Jongerenwerk. Stand van zaken en perspectief*. Utrecht: NJi.
- Hilhorst, P., & Zonneveld, M. (2013). *De gewoonste zaak van de wereld. Radicaal kiezen voor de pedagogische civil society*. Den Haag: RMO
- Klein, M. van der, Bulsink, D., & Gaag, R. van der. (2012). *Pedagogische civil society voor beginners. Hoe professionals en vrijwilligers goed kunnen samenwerken rond jeugd en gezin*. Utrecht: Verwey Jonker Instituut.
- Metz, J. (2011) *Kleine stappen, grote overwinningen. Jongerenwerk: historisch beroep met perspectief*. Amsterdam: SWP.
- Metz, J. (2013). *De waarde(n) van het jongerenwerk. Lectorale rede*. Amsterdam: HVA-publicaties.